

попереднього сценарію досвіду відтворюється за відсутності предмета. Важливо, що уявлення, будучи феноменом образного відображення, складає орієнтовну основу поведінки людини.

Політико-правові уявлення особистості є розуміння, інтерпретація і оцінювання особистістю сутності політико-правової будови суспільства, законів, відношень, що дозволяє особистості сприймати, оцінювати і діяти в певних політичних та правових ситуаціях.

Можна сказати, що політико-правові уявлення – це установки до політичної участі та правової поведінки.

Окрім уявлень, психологічний аналіз політико-правової свідомості повинен включати вивчення смислових утворень особистості у сфері політико-правової активності.

На даному етапі осмислення проблеми можна запропонувати приблизну модель смислових просторів політико-правової свідомості.

Модель смислових просторів містить, на наш погляд, два центральних поняття – «політика» і «право». Основне поняття, що описує смисловий простір людини, пов'язаний з правом – це Закон. Для більшості людей правова сфера асоціюється з законом. Відношення до закону, виявляє відношення людини до правової системи. Лише при прийнятті закону як безперечної цінності, можна говорити про сформовану правову свідомість, а отже і відповідальну правову поведінку.

Основним поняттям, що описує смисловий простір, пов'язаний з політикою є влада, яка набуває для особистості своєї цінності через авторитет.

Вказані системи правових та моральних регуляторів впливають на становлення політико-правової свідомості особистості.

Скулкіна К.М.,

старший судовий експерт Донецького інституту судових експертиз, ад'юнкт кафедри юридичної психології НАВС

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ КСЕНОФОбІЇ

В сучасному українському суспільстві наявна тенденція занепаду толерантного відношення до будь-кого «інакшого», в тому числі до представників інших національностей. Наявність міжнаціональної напруги та зростання національної дистанційованості українців підтверджуються статистичними даними моніторингу суспільної думки, проведеного Інститутом соціології НАН. Стосовно конкретних національностей, щодо яких спостерігаються тенденції неприйняття,

прояви відкритих форм ксенофобії, в останні роки лідирують чеченці, роми (цигані), афганці, араби.

Актуальність дослідження ворожого ставлення до представників інших національностей обумовлена тенденцією на згасання терпимості до них та переходом від толерантності до відокремленості, ізолюваності та ксенофобії. Остання являє собою вкрай загрозливе та негативне явище, тому що проявляється у відкрито агресивній формі, адже за словниковим визначенням, ксенофобія (з грецької «ξένος», «xenos» – чужий та «φόβος», «phobos» – страх, боязнь) – це ненависть до будь-чого, будь-кого незнайомого, чужого, а також ворожість або страх по відношенню до іноземців».

При дослідженні причинно-наслідкового зв'язку розвитку ксенофобії, окрім витоків слід також враховувати вплив факторів, що посилюють її дію. Такими факторами являються демографічні показники, а саме: стать, вік, рівень освіти, а також чинники місця проживання, та чинник національної ідентичності тощо.

Щодо впливу статі на зростання неприязні до представників інших націй/етносів, то сучасні українські дослідження не дають інформацію з цього питання. Російські дослідження виявляють майже однаковий рівень ксенофобії, незалежно від статі, але водночас дещо більший рівень екстремізму серед чоловіків. «Ксенофобія поширена серед і юнаків, і дівчат, але в жіночій групі меншою мірою виражений екстремізм у цій сфері. Очевидно, протистояння чужим зв'язується в суспільній свідомості з маскуліністю як силою, готовністю до дій, прагнення дати відсіч, і тому її більшою мірою схильні виражати молоді чоловіки».

Вікові особливості, як свідчить дослідження в рамках проекту «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін», впливають на рівень прийняття-неприйняття чужинців. Соціальна дистанційованість від представників не титульної національності найвища у молоді. «Серед молоді ксенофобські і особливо антисемітські установки поширені більшою мірою, ніж у середнього і старшого покоління». Дещо відрізняються данні, що були отримані і проаналізовані Київським міжнародним інститутом соціології. Так, рівень загальної ксенофобії у молоді не такий високий, аніж у літніх людей, але рівень конкретно антисемітизму значно вищий, що співпадає з попередніми дослідженнями. Навіть якщо українська молодь проявляє юдофобію, то загальний прогноз не є оптимістичним, бо сам факт існування інтолерантності по відношенню до будь-якого об'єкта вказує на можливість поширення ворожого ставлення на інші об'єкти, до представників інших національностей чи етносів.

Освітній рівень людини також взаємопов'язаний з рівнем її толерантності, що підтверджують соціологічні дослідження: чим вищий рівень освіти, тим нижчий рівень ксенофобії, тим більше толерантність проявляють люди. Простежується стійка тенденція до зменшення показника інтолерантності із отриманням освіти (повна середня – середня спеціальна – вища). Найвища неприязнь до представників інших націй серед людей із неповною середньою освітою. І це є логічним, адже освітній рівень розширює горизонти світосприйняття на міжкультурному «космополітичному» рівні, коли людина засвоюючи здобутки науки та культури, перестає зважати на національну приналежність авторів, що сприяє формуванню толерантності та поважливого ставлення до інших. Враховуючи те, що освіта певної частини дітей в подальшому житті залишиться на рівні середньої або середньо-спеціальної, то необхідно ще в шкільні роки навчання донести до них принципи етнічно-здорового відношення до представників інших націй/етносів.

Тип поселення також виступає в якості передумови ескалації ксенофобічного настроїв. Більшу інтолерантність до іноземців виявляють мешканці сільської місцевості. І чим більше місто (за розміром і населенням), тим сильніше знижується рівень неприязні до чужинців. Такий феномен має зв'язок з обмеженим досвідом продуктивних контактів селян з представниками інших етнічних груп, бо іноземці частіше за все живуть у містах. Тобто, сільське населення, за відсутності психологічної адаптованості до безпосередніх контактів з іноземними громадянами, не може подолати апіорно негативне, стереотипне, упереджене ставлення до них.

Регіональний фактор в Україні має певне значення для ксенофобії. Так, громадяни, що проживають в західних областях, більш толерантно, в порівнянні із східними областями, ставляться до поляків, румунів, угорців, американців, а в східному регіоні більш толерантно до євреїв. Крім того виявлена кореляція між мовно-національною ідентичністю та ксенофобією. Наприклад, найвищий рівень ксенофобії серед україномовних українців, більш низький рівень серед російськомовних українців, і найнижчий серед російськомовних росіян. Але, на думку В.Паніотто, ці відмінності багато в чому пояснюються типом населення, бо частка українців, особливо україномовних, вища в селі, ніж у місті.

Таким чином, з урахуванням вищенаведених факторів, які впливають на зростання ксенофобії, першочерговим завданням з її попередження вбачається спрямування профілактичної роботи саме на недостатньо освічену молодь з сільської місцевості чи провінцій, особливо, якщо вони потрапляють на навчання у міста, до транскультурних норм яких вони поки що не адаптовані. Для корінних

змін в світогляді населення щодо «чужинців» необхідно застосовувати своєчасну профілактику саме серед неповнолітніх, розповсюджуючи серед них принципи етнічно-здорового відношення до представників інших націй та етносів.

Христюк О.С.,

викладач кафедри оперативно-пошукової роботи та документування факультету підготовки фахівців для спеціальних підрозділів НАВС

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЇ СЛУЖБИ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ В СУСПІЛЬСТВІ

Останні події в Україні викликали суттєвий перегляд суспільством якості та законності виконання службових обов'язків працівниками міліції в цілому та патрульно-постової служби міліції (далі – ППСМ), зокрема. Намітилися суттєві зміни у напрямках роботи працівників ППСМ з громадянами, основними позитивними змінами стає перехід до політики співробітництва з громадянами, органами громадського самоврядування, громадськістю, що передбачає надання їм реальної правової та соціальної допомоги, впровадження в життя принципів законності, здійснення правового захисту законних прав і інтересів населення. Все це, безсумнівно, є кроком до побудови дійсно правової держави. Слід зазначити, що суспільний статус цієї професії є таким, що діяльність працівників ППСМ з населенням опосередковано впливає й на психологічний клімат суспільства, формує у громадян певний рівень правосвідомості, шанобливе ставлення до норм законів, довіри до правоохоронної системи держави.

Одним із чинників, що визначають ефективність виконання професійних завдань працівників ППСМ, є їх мотивація до служби. Досліджували специфіку професійної мотивації працівників органів внутрішніх справ В.Г. Андросюк, М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, В.І. Барко, С.П. Бочарова, В.Л. Васильєв, Л.І. Казміренко, В.М. Клачко, Г.В. Попова, О.Н. Роша, Н.П. Сергієнко, В.О. Соболев, О.М. Столяренко, О.В. Тімченко, С.І. Яковенко та ін.

Результати проведеного нами дослідження дозволяють констатувати: